

7. Рожкова И. В. Анализ состояния фондового рынка в России / И. В. Рожкова, С. Н. Юров // Финансовый менеджмент. – 2007. – № 1. – С. 121-124
8. Шматко Н. Невизначеність та інфляція: вплив на очікувану дохідність цінних паперів і ефективність інвестицій / Н. Шматко // Вісник Національного банку України. – 2005. – №8. – С. 26-34
9. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку. – Веб-ресурс : <http://www.ssmssc.gov.ua>.
10. Національний банк України. – Веб-ресурс : <http://www.bank.gov.ua>.
11. Асоціація українських банків. – Веб-ресурс : <http://www.aub.com.ua>.

Serdyuk L. V. Деятельность банков Харьковской области на рынке ценных бумаг.

Рассмотрена структура портфеля ценных бумаг банков Харьковского региона, определены мотивы деятельности банков как инвесторов на фондовом рынке, проанализированы многообразные подходы к определению стратегий управления инвестиционным портфелем, зависимость объемов и качества инвестиционного портфеля банка от принятия взвешенных стратегических и тактических решений.

Ключевые слова: коммерческий банк, фондовый рынок, инвестиции, инвестиционный портфель, инвестиционный риск, ценные бумаги.

Serdyuk L. V. Activity of Banks of the Kharkiv Region at the Stock Market.

The article deals with the structure of Kharkiv region banks' securities portfolio, motivation for a bank as investors on the stock market, different approaches to defining the strategies of investment portfolio management, the link between the quality of a bank investment portfolio and strategic and tactic decision-making.

Key words: commercial bank, stock market, investments, investment portfolio, investment risk, securities.

Надійшло 04.07.2008 р.

УДК 336.71

Н. О. Хіміч

Управління ліквідністю комерційних банків України в умовах нестабільності фінансових ринків

Розглянуто сутність та класифікацію ознак банківської ліквідності, сутність управління банківською ліквідністю, проаналізовано різні стратегії управління ліквідністю комерційних банків та запропоновано напрями вдосконалення управління банківською ліквідністю.

Ключові слова: фінансові ринки, комерційні банки, банківська ліквідність, різновиди банківської ліквідності, управління ліквідністю.

Банківська ліквідність відіграє життєво важливу роль як у діяльності самих банків, так і у фінансовій системі всієї країни. Щоденна робота з підтримки достатнього рівня ліквідності є неодмінною умовою самозбереження та виживання банку. Без якісного управління ліквідністю банк не зможе виконувати свої основні

© Н. О. Хіміч, 2008.

функції щодо обслуговування населення та суб'єктів господарювання, здійснення кредитно-інвестиційної діяльності, тому вирішення проблем підтримки ліквідності повинно мати найвищий пріоритет у роботі менеджменту банку.

З огляду на це, підтримка ліквідності банку, вивчення негативних наслідків її недотримання, аналіз існуючих стратегій управління нею набувають особливо-го значення в період фінансових криз та нестабільності світових ринків. Однак розв'язання цієї проблеми ускладнюється тим, що сьогодні відсутнє однозначне визначення сутності банківської ліквідності та характеру й напрямів управління нею. А відтак ці питання потребують додаткового вивчення.

Дослідженню банківської ліквідності присвячено багато наукових праць. В Україні цю проблему вивчали такі науковці, як І. Вядрова, А. Гальчинський, А. Герасимович, В. Геєць, О. Дзюблюк, М. Дмитренко, А. Мороз, В. Міщенко, О. Пересада, М. Савлук, В. Стельмах А. Шаповалов, А. Єпіфанов та ін.

Серед російських вчених слід відзначити праці Л. Батракової, М. Диченка, О. Лаврушина, С. Панової.

Фундаментальними з даної проблематики є праці західних дослідників Ф. Мишкіна, Д. Д. Сінки (мол.), П. С. Роуза та ін.

Незважаючи на значні успіхи вітчизняних та зарубіжних авторів у дослідженні проблем банківської ліквідності, які сприяють розширенню уявлень про її сутність, стратегії та методи управління нею, досить широке коло питань залишається невисвітленим в економічній літературі.

Метою статті є аналіз існуючих теоретичних розробок та уточнення сутності банківської ліквідності, класифікація її різновидів, з'ясування суті та розробка конкретних пропозицій щодо ефективного управління нею в період нестабільності фінансових ринків.

Особливістю нинішнього етапу управління ліквідністю комерційних банків є пошук оптимальної управлінської стратегії, яка б дала змогу підвищити рівень ліквідності окремих комерційних банків та банківської системи України в цілому в умовах нестабільності світових фінансових ринків.

Для розв'язання проблем у сфері управління ліквідністю комерційних банків необхідно з'ясувати сутність банківської ліквідності, проаналізувати існуючі стратегії управління нею та вибрати найбільш прийнятні стратегії або їх комбінації у цій сфері.

Тлумачення банківської ліквідності в сучасній економічній літературі та на практиці мають неоднозначний характер. Що таке ліквідність взагалі та банківська ліквідність зокрема? Термін «ліквідність» має своє походження від латинського liquidus, що в перекладі означає поточний, рідкий, тобто ліквідність дає тому або іншому об'єкту застосування характеристику легкості руху, переміщення. Термін «ліквідітет» був перейнятий з німецької мови на початку ХХ ст. та використовувався стосовно банківської сфери. Так, ліквідність передбачала здатність активів до швидкої та легкої мобілізації [1, с. 8].

Ліквідність – відносна легкість і швидкість, з якою актив перетворюється у готівку (засіб обміну) [2, с. 893].

Розглядаючи загальну сутність ліквідності, І. М. Лис та В. В. Салтинський з поняттям «ліквідність» пов'язують поняття «платоспроможності», під якою розуміють не тільки можливість перетворення активів у швидкоореалізовані, але й спроможність юридичної чи фізичної особи виконати свої зобов'язання в повному обсязі. Тому ліквідність вони розглядають як необхідну та обов'язкову умову платоспроможності [12, с. 38].

Джозеф Ф. Сінки мол. під ліквідністю банку розуміє «різницю між джерелами ліквідів (ліквідні активи, що доступні в найближчі 30 днів) та використанням (короткострокові зобов'язання, що підлягають сплаті в найближчі 30 днів)» [3, с. 7]. Ліквідність слугує для того, щоб продемонструвати ринку, де панує тенденція уникнення ризиків, що банк «безпечний», і отже, в змозі повертати свої позики; дати банку можливість відповідати за пріоритетними зобов'язаннями щодо надання кредитів; дати банку можливість уникнути неприбуткового продажу активів; обмежити розмір премії за ризик неповернення банком залучених коштів [3, с. 468].

На думку Г. С. Панова, «ліквідність банку – здатність банку забезпечити своєчасне виконання в грошовій формі зобов'язань за пасивами. Ліквідність визначається збалансованістю активів та пасивів балансу банку, ступенем відповідності строків розміщених активів та залучених банком пасивів» [10, с. 120].

Аналогічної думки дотримуються й автори навчального посібника «Аналіз діяльності комерційного банку». На їх погляд, ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами виконання зобов'язань банку [5, с. 34] та являє собою можливість та здатність банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами і різними контрагентами в періодах, що аналізуються [5, с. 301].

Частіше за інші в економічній літературі поняття ліквідності банку визначається як «здатність банку своєчасно та в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах» [7, с. 436].

На мою думку, ліквідність – це більш містке поняття, пов'язане з глибинними процесами банківської діяльності, є найголовнішою характеристикою діяльності банку, яка свідчить про його надійність та стабільність. Отже, ліквідність банку – це здатність забезпечити постійну рівновагу між джерелами залучення коштів та зобов'язаннями за строками.

Що ж впливає на ліквідність банку? Від чого вона залежить? Як управляти нею? Для відповіді на ці питання спробуємо визначити основні чинники, які впливають на банківську ліквідність (табл. 1).

З таблиці видно, що на банківську ліквідність впливають численні чинники, які формуються безпосередньо в процесі діяльності окремого банку (внутрішні) і які можна оцінювати, прогнозувати та змінювати, та зовнішні чинники, які необхідно аналізувати, оцінювати та адаптуватись до них. Сутність проблеми банківської ліквідності полягає в тому, що попит на ліквідні кошти рідко дорівнює їх пропозиції в будь-який момент часу, тому банк постійно має справу або з дефіцитом ліквідних коштів, або з їх надлишком.

Звичайно, ліквідність банку передбачає не лише можливість своєчасно та в повному обсязі здійснити платежі за дорученням клієнтів та виплати за своїми зобов'язаннями, а і ймовірність надання кредитів і гарантій, здійснення інвестицій та виконання інших операцій. Отже, недостатня ліквідність може не лише стати загрозою виникнення ризику неплатоспроможності та втрати довіри до банку, а й обмежить можливість подальшого розвитку банку, тому ефективне управління ліквідністю має дуже велике значення і має бути одним з першочергових завдань керівників банків.

Для якісного та ефективного управління банківською ліквідністю насамперед необхідно з'ясувати, що таке управління ліквідністю – явище, процес, набір інструментів та механізмів або щось інше.

×είίέέέ, ùí àí èèààρ òù í à ááí è³áññεó ε³έά³áí³ñòù

Αδοί à	×είίέέέ
Αί òòð³òí³	<ul style="list-style-type: none"> - í áá³áí í á³áí³ñòù àèòèá³á òà í àñèá³á çà ñóí àí è òà ñòðí èáí (àèñáàèáí ñ áðí ø í àèò í í òí è³á) - ðí çí³ð òà áí ñòàòí³ñòù èáí³ðàèó - ñòðóèòóððà ááí í çèòí í ζ ááçè - ñòáá³εúí³ñòù ááí í çèòí í ζ ááçè - ýè³ñòù àèòèá³á - ñí áó³áε³çáó³ý ááí èó - ðáí òóàò³ý ááí èó - àèá³ð ñòðáðáá³ζ òí ðááε³í í ý ε³έá³áí³ñòð - àèááðñèò³èáó³ý ááí è³áññεèò í í ñèóá - ð³ááí ù ðεçèí ááí í ñò³ á³ýεúí í ñò³ çáááçí á-áí³ñòù ááí èó àèñí èí ε³έá³áí³ èí è àèòèááí è - í áýáí³ñòù èí í óáí ððáó³ε: çà èí í ððáááí òàí è çà³í ñòðóí áí òàí è çà òáðí³í àí è í í ááø áí í ý - í í æèèá³ñòù áí áàðèí áí ζ í í á³ε³çáó³ζ ε³έá³áí³ èð èí ø ð³á í á áðí ø í áí í ó ðèí èó çà í ðèéí ýòí èí è ò³í àí è - í áýáí³ñòù áááèèááòí í ζ í áòí áí èí á³-í í ζ ááçè - ð³ááí ù èí í í èáèòáó³ζ òà èááε³ð³èáó³ý í áí ááæí áí óó -³í ø³
Ç áí³òí³	<ul style="list-style-type: none"> - áðí ø í áí -èðááèòí à í í ε³òèèá - ñòáí áðí ø í áí áí ðèí èó - ε³έá³áí³ñòù ó³í áí ñí àèò ðèí è³á - í í æèèá³ñòù çáí í çè-áí í ý èí ø ð³á á Óáí ððáèúí í í ó ááí èó - ðááóεýòèáí³ í áí áæáí í ý á èðáζ³ - çáááèúí³ èðèçí á³ ýáèù à á àèí í í í³ò³ -³í ø³

За думкою Ф. С. Мишкіна, управління ліквідністю – це «рішення, що прийняте банком для підтримання достатньої ліквідності активів, аби задовольнити зобов’язання банку перед вкладниками» [2, с. 903].

Джозеф Ф. Сінки мол. управління банківською ліквідністю визначає як «процес створення коштів для того, щоб мати можливість сплатити договірні або традиційні зобов’язання за прийнятними цінами в будь-який час» [3, с. 468].

На думку вітчизняних науковців, управління банківською ліквідністю полягає в «управлінні кредитними операціями та операціями із залучення коштів банку з метою максимізації прибутку (доходу) шляхом вибору порядку розміщення власних і залучених коштів [4, с. 7].

А. В. Шаповалов у своїх наукових розробках визначає управління ліквідністю як процес створення можливостей доступу до коштів, що можуть бути залучені за розумною ціною, і як необхідний час для виконання взятих зобов’язань та здійснення активних операцій [11, с. 9].

Управління ліквідністю, за думкою З. І. Щибиволок, здійснюється двома шляхами – нагромадженням внутрішніх коштів та набуттям ліквідності на грошовому ринку [6, с. 85].

Західні теорії менеджменту розглядають управління ліквідністю як визначальний показник усіх методів розміщення банківських коштів [9, с. 27].

Отже, з вище наведеного можна зрозуміти, що однастайності щодо визначення сутності управління ліквідністю банку не існує.

Враховуючи теоретичні розробки вітчизняних та зарубіжних науковців та результати власного дослідження, можна зробити висновок, що:

- 1) головною метою управління банківською ліквідністю є забезпечення фінансової стійкості та надійності банку;
- 2) завданнями управління банківською ліквідністю є:
  - здійснення діагностики рівня (стану) ліквідності;
  - оцінка впливу дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на банківську ліквідність;
  - управління активами, пасивами за термінами погашення, валютами тощо;
  - управління вартістю ресурсів, які використовуються для забезпечення ліквідності;
  - управління ризиком незбалансованої ліквідності, а також пов'язаними з ним ризиками: процентним, кредитним, валютним, операційним;
  - управління грошовою позицією банку;
  - прогнозування потреби в ліквідних коштах.

Для більш чіткого розуміння сутності «управління банківською ліквідністю» розроблена наступна класифікація різновидів банківської ліквідності (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація різновидів банківської ліквідності

	Рівень ліквідності	Вид ліквідності
1.	Рівень ліквідності:	<ul style="list-style-type: none"> – ліквідність – ліквідність – ліквідність – ліквідність – ліквідність
2.	Рівень ліквідності:	<ul style="list-style-type: none"> – ліквідність – ліквідність – ліквідність – ліквідність
4.	Рівень ліквідності	<ul style="list-style-type: none"> – ліквідність – ліквідність
5.	Рівень ліквідності:	<ul style="list-style-type: none"> – ліквідність – ліквідність – ліквідність
6.	Рівень ліквідності:	<ul style="list-style-type: none"> – ліквідність – ліквідність – ліквідність – ліквідність
7.	Рівень ліквідності:	<ul style="list-style-type: none"> – ліквідність – ліквідність – ліквідність
8.	Рівень ліквідності	<ul style="list-style-type: none"> – ліквідність – ліквідність – ліквідність

Отже, на мій погляд, для досягнення визначеної мети та завдань, управління банківською ліквідністю необхідно розглядати як досить складний багатоетапний та безперервний процес, що являє собою сукупність підходів та методів, за допомогою яких здійснюються діагностика та планування ліквідності (через аналіз та коригування внутрішніх чинників) і досягається оптимальне співвідношення між активами і зобов'язаннями за обсягами, термінами та валютами, що дає змогу банку обмежити рівень ризику незбалансованої ліквідності та досягти максимізації прибутковості за умов обов'язкового дотримання нормативів ліквідності.

У здійсненні процесу управління ліквідністю як окремих комерційних банків, так і банківської системи в цілому спостерігається застосування трьох основних загальновідомих стратегій управління банківською ліквідністю, які, по суті, є проявом загальних підходів до управління активами і пасивами банку (табл. 3).

Кожна із стратегій має свої переваги і вади, а економічна доцільність їх застосування визначається спеціалізацією та характеристикою портфеля кожного окремого банку, загальним станом національної економіки та міжнародних ринків, рівнем розвиненості ринків кожної окремої групи активів, досконалості нормативної бази, особливостями зовнішнього середовища та інших факторів.

Питання вибору раціональної стратегії управління ліквідністю залишається дискусійним. З розвитком фінансових ринків теорія повної збалансованості активів і пасивів для підтримання ліквідності втратила свою актуальність, адже банки здобули широкі можливості поповнювати ліквідні кошти через їх запозичення на ринку, завдяки чому ризик втрати ліквідності значно зменшився.

Проте, на відміну від великих міжнародних банків, які надають перевагу саме стратегії запозичення ліквідних коштів, далеко не всі банківські установи України мають необмежений доступ до джерел поповнення ліквідності, особливо в період нестабільності фінансових ринків. Тому на даному етапі керівництво окремих банків має переглянути та скоригувати стратегії управління ліквідністю, а досягти цього можна лише за чіткого розуміння сутності управління банківською ліквідністю, її різновидів та чинників, що впливають на неї. Теоретично обґрунтовані методичні підходи, виважений підбір менеджменту та якісний розподіл функціональних обов'язків дозволять банку уникнути проблем виконання своїх зобов'язань навіть у періоди фінансових криз.

Список використаних джерел

1. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду: науково-аналітичні матеріали. Вип. 11 / [В. С. Стельмах, В. І. Міщенко, В. В. Крилова, Р. М. Набок, О. Г. Приходько, Н. В. Грищук]. – К. : Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. – 286 с.
2. Мишкін Ф. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Фредерік С. Мишкін ; пер. з англ. С. Панчишин, А. Стасишин, Г. Стеблій. – К. : Основи, 1999. – 963 с.
3. Синки Дж. мл. Управление финансами в коммерческих банках / Дж. Синки мл. ; пер. с англ. 4-го перераб. изд. ; под ред. Р. Я. Левиты, Б. С. Пинскера. – М., 1994, Catallaxy. – 280 с.
4. Ковальчук Т. Т. Ліквідність комерційних банків: навчальний посібник / Т. Т. Ковальчук, М. М. Коваль. – К. : Знання, КОО, 1996. – 120 с.

5. Аналіз діяльності комерційного банку : навч. посіб. / за ред. Ф. Ф. Бутинця, А. М. Герасимовича. – Житомир : ПП «Рута», 2001. – 384 с.
6. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. / З. І. Щибиволок. – К. : Знання, 2006. – 311 с.
7. Аналіз банківської діяльності : [підручник] / [А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.] ; за ред. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2004. – 599 с.
8. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с.
9. Шеремет А. Д. Финансовый анализ в коммерческом банке / А. Д. Шеремет, Г. Н. Щербакова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 256 с.
10. Панова Г. С. Анализ финансового состояния коммерческого банка / Г. С. Панова. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 272 с.
11. Шаповалов А. В. Огляд методичних підходів до внутрішньобанківського процесу управління ліквідністю / А. В. Шаповалов // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – Т. 8. – Суми : ВВП «Мрія-1» ЛТД, АБС, 2003. – 364 с.
12. Лис І. М. Вдосконалення управління капіталізацією та ліквідністю банківської системи / І. М. Лис, В. В. Салтинський // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – Т. 14. – Суми : УАБС НБУ, 2005. – 368 с.
13. Деревська О. Активно-пасивні операції та управління ліквідністю банківської установи / О. Деревська // Вісник Національного банку України. – 2008. – №7. – С. 44-50.
14. Волошин И. В. Режимы ликвидности коммерческих банков / И. В. Волошин // Веб-ресурс: <http://www.bankclub.ru>.

Химич Н. А. Управление ликвидностью коммерческих банков Украины в условиях нестабильности финансовых рынков.

Проанализированы сущность и классификация признаков банковской ликвидности, сущность управления банковской ликвидностью, определены факторы, влияющие на банковскую ликвидность, проведен анализ различных стратегий управления банковской ликвидностью.

Ключевые слова: финансовые рынки, коммерческие банки, банковская ликвидность, разновидности банковской ликвидности, управление ликвидностью.

Khimich N. O. Management of Ukrainian Commercial Banks Liquidity During Instability of the Financial Markets.

The author analyses and specifies the concept of bank liquidity, determines the essence of the management of commercial banks liquidity, analyses the various strategies of management of commercial banks liquidity.

Key words: financial markets, commercial banks, varieties of banks liquidity, banks liquidity, liquidity management.

Надійшло 04.07.2008 р.